

LATVIJAS UZPLAUKUMA ATSLĒGA

Zbigņevs Stankevičs
Metropolitan@catholic.lv

Uzruna ekumēniskajā dievkalpojumā Sv. Jēkaba katedrālē 2019. gada 4. maijā

Atslēgas vārdi: Latvijas uzplaukuma atslēga, demokrātija, attīstības problēmas (izaicinājumi), pārpasaulīga palīdzība

Runā Rīgas arhibīskaps Zbigņevs Stankevičs atzīst, ka neatkarības atgūšana pagājušā gadsimta deviņdesmito gadu beigās, kura vainagojās ar brīvību no ārējiem spaidiem, deva cilvēkiem cerību, ka sāksies straujš Latvijas uzplaukums. Tomēr izrādījās, ka ar ārējo brīvību vien nepietiek. 29 gadu laikā arvien jauni politiskie spēki nākuši pie varas un centušies iestūrēt Latviju ātra uzplaukuma udeņos, bet ir izrādījušies, ka tas nav tik vienkārši. Tāpēc sabiedrībā kādreizējo entuziasmu nomākušas ikdienišķas, sadzīviskas rūpes un vilšanās. Kas ir vajadzīgs, lai cilvēku sirdīs mājotās ilgas pēc pilnvērtīgas dzīves varētu piepildīties, kur ir atrodama Latvijas ilgtermiņa attīstības, Latvijas uzplaukuma atslēga? Arhibīskapa atbilde uz šiem jautājumiem ir — šī atslēga ietver sevī divus aspektus. Pirmais — tie ir pūliņi, lai attīrītu individuālo un sabiedrisko dzīvi no sārņiem. Otrais — kādas pārpasaulīgas palīdzības, spēka ienākšana šajos pūliņos, kas padara tos auglīgus un aizdedzina cilvēku sirdis ar entuziasmu, dod spēku, degsmi un izturību.

Ļoti cienījamās un godājamās valsts amatpersonas, valdības pārstāvji, ministri, dievkalpojuma dalībnieki, visi, kas tajā piedalās ar televīzijas un radio starpniecību! Domāju, ka tādā dienā kā šī ļoti aktuāls ir jautājums, kur atrodama Latvijas uzplaukuma atslēga. Pagājuši 29 gadi kopš entuziasma pilnās dziesmotās atmodas, kas vainagojās ar brīvību no ārējiem spaidiem. Cilvēki bija pilni cerību, ka sāksies straujš Latvijas uzplaukums. Tomēr ir izrādījušies, ka ar ārējo brīvību vien nepietiek. Lielākajā mūsu sabiedrības daļā kādreizējo entuziasmu ir nomākušas ikdienišķas, sadzīvīskās rūpes un vilšanās. Tad, kad atvērās robežas, daudzi devās meklēt laimi svešumā. Starp palikušajiem vieni ir izsītušies uz augšu un bauda brīvās dzīves

labumus, citus ir pārņēmis rūgtums un neapmierinātība. Aizvadītajos 29 gados arvien jauni politiskie spēki ir nākuši pie varas un centušies iestūrēt mūsu valsts kuģi ātra uzplaukuma udeņos, bet izrādījušies, ka tas nav tik vienkārši.

Šai laika posmā Latvija ir pabeigusi savu reintegrāciju Rietumu pasaulē pēc atbrīvošanās no padomju režīma, esam centušies sakārtot mūsu demokrātijas sistēmu. Arī sabiedrības labklājība ir krietni izaugusi, nerti dzirdami izteikumi, ka mēs Latvijā nekad neesam dzīvojuši tik labi. Šai ziņā mums ir ar ko lepoties. Tomēr vienlaicīgi lielā daļā sabiedrības valda neapmierinātība un vēlme arvien no jauna mainīt pie varas esošos. Tāpat redzam, ka mūsdienu kultūra aizvien vairāk

attālinās no savām kristīgajām saknēm, neskatoties uz dziļo un plaši izplatīto izsalkumu pēc garīga stiprinājuma.

Tātad šajā laika posmā, neskatoties uz mūsu panākumiem, ir svarīgi apzināties arī izaicinājumus: sākot no 1990. gada esam zaudējuši lielu daļu no mūsu tautas — īpaši jauniešus — emigrācijas dēļ; vairākos sektoros ir pamanāma stagnācija, piemēram, veselības un izglītības jautājumos; ir valsts institūcijas un nozares, kurās trūkst caurspīdīguma un tiesiskuma (*rule of law*), kurās vēl turpinās konsolidācija (piemēram, maksāt-nespējas administrācijas sistēma, obligātā iepirkuma komponente, ātro kredītu joma). Ir acīmredzams, ka demokrātijai mūsu valstī vēl jāturpina nostiprināties.

Kas ir vajadzīgs, lai cilvēku sirdīs mājokšās ilgas pēc pilnvērtīgas dzīves varētu piepildīties? Kur ir atrodama Latvijas ilgtermiņa attīstības, Latvijas uzplaukuma atslēga? Tā ietver sevī divus aspektus. Pirmais — tie ir pūliņi, lai attīrītu mūsu individuālo un sabiedrisko dzīvi no sārņiem. Otrais — kādas pārpasaulīgas palīdzības, spēka ienākšana šajos mūsu pūliņos, kas padara tos auglīgus un aizdedzina mūsu sirdis ar entuziasmu, dod spēku, degsmi un izturību. Pirms brīža dzirdējām zīmīgus psalma vārdus: “Ja Kungs neuzcels namu, veltīgi pūlas tie, kas to būvē.” Jēzus mums saka: “Bez manis jūs nekā nespējat darīt.” Kāds svēts vīrs ir to noformulējis arī šādi: “Kad Dievs ir pirmajā vietā, tad viss pārējais nostājas savās vietās.”

Šodien dzirdētie liturģiskie lasījumi parāda, ka starp abiem Latvijas ilgtermiņa attīstības aspektiem pastāv cieša saikne. Jēzus saka: “Ikvienu atvasi, kas manī nenes augļus, viņš [Debesu Tēvs] nocērt, un ikvienu, kas nes augļus, viņš notīra, lai tā nestu vēl vairāk augļu. (...) Palieciet manī, un es jūsos. Kā atvase nevar nest augļus pati no sevis, nepalikdama pie vīnakoka, tāpat arī jūs, ja nepaliksiet manī. Es esmu vīnakoks, jūs — atvases. Kas paliek manī un es viņā, tas nes daudz augļu.” (Jņ 15)

Citētie dievišķās Atklāsmes teksti skaidri un gaiši parāda, ka mūsu pūliņu auglīgums ir atkarīgs no saiknes ar dievišķo realitāti, no iesakņotības tajā. Šī saikne ir iespējama caur Dieva cilvēktapušo Vārdu — Jēzu Kristu —, kas ir ticis nonāvēts, augšāmcēlies no miroņiem, sēž pie Tēva labās rokas un atnāks godībā tiesāt dzīvos un mirušos.

Tiem, kas viņu ir pieņēmuši, Jēzus saka: “Jūs jau esat tīri tā vārda dēļ, kuru es jums pasludināju.” Tātad tie, kuri ir atvērušies uz sastapšanos ar Jēzus personu, tiek attīrīti caur viņa sludināto vēsti. Jēzus zemes dzīves laikā tā bija tieša sastapšanās, bet mūsdienās tā ir iespējama caur ticīgo kopienā jeb Baznīcā pasludināto Vārdu.

To apzinoties, varam pāriet atkal pie pirmā aspekta jeb pūliņiem attīrīt mūsu individuālo un sabiedrisko dzīvi no sārņiem un paskatīties uz šo procesu dievišķās Atklāsmes gaismā. Lai šī šķīstīšanās varētu notikt, ir svarīgi nosaukt lietas īstajos vārdos, nemēģināt grēku stādīt priekšā kā tikumu.

Tad, kad cilvēka prāts un viņa apkārtējās pasaules uztvere ir dievišķā Vārda šķīstīta un apgaismota, viņš sāk citādāk skatīties uz lietām un pārvērtēt savu attieksmi pret sabiedrībā notiekošajiem procesiem. Šī attieksme ir tapusi noformulēta disciplīnā, ko sauc par Baznīcas sociālo mācību. Katoļu baznīcas sociālās mācības Komentārijs ir pārtulkots latviešu valodā un 22. maijā notiks tā prezentācija. Ko Baznīcas sociālā mācība saka par mūs interesējošo izaicinājumu? Apskatīšu tikai divus tā aspektus, tie ir tirgus ekonomika un individuālā atbildība.

Tirgus ekonomikā privātais īpašums ir izaugsmes stūrakmens. Baznīcas sociālā mācība vienmēr ir aizsargājusi katra indivīda privātīpašuma tiesības. Bet vienmēr, sekojot Dieva atklāsmei un veselajam saprātam, Baznīca ir atgādinājusi, ka šīs tiesības nav absolūtas. Tām ir jākalpo kopējam labumam. Vienkārši runājot: šis princips nosaka, ka es ar saviem īpašumiem varu darīt, ko vien gribu, ja vien tas nāk par labu līdzcilvēkiem un

KORESPONDENCE

sabiedrībai kopumā. Tas nozīmē, ka līdz ar īpašumu man sabiedrības priekšā ir arī atbildība par tā izmantošanu.

Baznīcas tēvi skaidro, ka bagātības ir labas, kad tās kalpo tuvākajam, citādi tās nes ļaunumu. Naudai, tātad, jākalpo, nevis jāvada. Nauda ir tikai tehnisks līdzeklis starpniecībā, salīdzinot vērtības un tiesības, izpildot pienākumus un veidojot uzkrājumus. Tāpat kā visai tehnoloģijai, naudai pašai par sevi nav absolūtas vērtības, bet tā iegūst vērtību saskaņā ar mērķi un apstākļiem, kādos tā lieto. Kad nauda tiek atzīta par vērtību pati sevī, tad cilvēks nonāk tās varā. Biznesa veidiem jāpastāv nevis tāpēc, lai pelnītu naudu, bet bizness pastāv, lai kalpotu.

Tāpēc svarīgi atgūt sociālo nozīmi finanšu un banku darbībai, ņemot vērā uzņēmēju spēju radīt labus, inovatīvus risinājumus. Tas, protams, ietver iespēju sarežģīt dzīvi, kad nepieciešams atteikties no noteiktiem ekonomiskiem ieguvumiem. Kredītiem jābūt pieejamiem ģimeņu mājām, mazajiem un vidusmēra biznesiem, zemniekiem, izglītības aktivitātēm, īpaši sākuma līmenī, vispārējai veselībai, nabadzīgo pilsētnieku integrācijai un viņu dzīves līmeņa celšanai. Tomēr tirgus finanšu loģika dara kredītu pieejamāku un lētāku tiem, kuriem ir vairāk līdzekļu; dārgāku un grūtāk pieejamu tiem, kuriem mazāk līdzekļu, tā ka nabadzīgākie ir spiesti padoties auglētāju kaprīzēm. Starptautiskā līmenī nabadzīgās valstis finanses gūst auglētāju darbības rezultātā. Tas ir viens no lielākajiem izaicinājumiem biznesā un ekonomikā vispār, lai stabili un pietiekami kredīti būtu pieejami visiem, tāpat tiktu atmaksāti ar taisnīgiem un izpildāmiem nosacījumiem.

Ja skatāmies uz ēnu ekonomiku, uz ietekmes izmantošanu privātās interesēs, uz solidaritātes trūkumu, uz patēriņa kultūru, varam pamanīt, ka bieži vien tiek dota priekšroka mūsu individuālajām interesēm, nevis tautas kopējam labumam.

Par individuālo atbildību: demokrātija izpaužas dažādos veidos — vēlēšanas, tagad

mūs gaida Eiropas Parlamenta vēlēšanas, piedalīšanās politiskajās partijās, iespējas izveidot nevalstiskās organizācijas, autonomija lēmumu pieņemšanā. Izskatās, ka šajā ziņā Latvija ir spērusi lielus soļus. Par nožēlu varam pamanīt, ka pilsoņu ietekme uz valsts attīstību arvien vēl ļoti ierobežota. Diemžēl ir atsevišķas grupas, kas ārkārtīgi ietekmē politiskos lēmumus, ierobežojot plašāku sabiedrības iesaisti un bremzējot loģiskāko lēmumu pieņemšanas procesu. Jācer, ka Trauksmes celšanas likums, kas ar 1. maiju ir stājies spēkā, pozitīvi ietekmēs cilvēku iesaistīšanos līdzatbildībā par notiekošo mūsu valstī.

Runājot par individuālo atbildību, nevar noklusēt tādu parādību kā korupcija, ko var salīdzināt ar sērgu. Korupciju uztur naudas pielūgsmē, un korumpētais ir kā cietumnieks šādai pielūgsmei. Tās pamatā ir meli, ar kuriem personīgs vai kādas grupas labums uz āru tiek pasniegts kā kalpošana sabiedrībai. Korupcija ir demokrātijas krāpšana, tā paver durvis citiem ļaunumiem, piemēram, narkotiku tirdzniecībai, prostitūcijai, orgānu tirdzniecībai, cilvēku un ieroču tirdzniecībai. Ar to tiek maldināti un izmantoti vājākie un vismazāk informētie. Korupcija skar visdažādākās dzīves jomas — politiku, biznesu un medijus. Pieredze rāda, ka arī starp Baznīcas cilvēkiem daži ir ļāvušies šim kārdinājumam. Tomēr novēršanās no korupcijas ir sociālā progresa priekšnosacījums. Uzņēmējs var ļauties kārdinājumam padoties šantāžai vai naudas izspiešanai, attaisnojoties ar domu, ka šādi var saglabāt biznesu un darba vietas, pat attīstīt biznesu un kādreiz nākotnē atbrīvoties no iesaistīšanās netīros darījumos. Var arī padoties domām, ka visi tā dara, domājot, ka neliela koruptīva darbība nav tik nozīmīga. Tomēr jebkurš korupcijas mēģinājums, aktīvs vai pasīvs, jau aizsāk naudas elka pielūgsmi.

Rezumējot, patiesā Latvijas uzplaukuma atslēga būtu meklējama attiecību sakārtošanā ar dievišķo realitāti, kas ir atklājusies Jēzus Kristus personā. Tāpēc šeit ir skaidri un gaiši jāaplicina: Evaņģēlija patiesība ir

izšķirošais faktors īstai un visaptverošai cilvēka un sabiedrības attīstībai. Dārgie ticības brāļi, kristīgo konfesiju vadītāji un pārstāvji! Sabiedrībā, kas kļūst aizvien vairāk vienaaldzīga vai pat naidīga pret kristīgo vēsti, mēs vēl jo vairāk esam aicināti ar prieku un pārliecību izskaidrot cerību, kas ir mūsos (sal. 1 Pēt 3,15), un stādīt priekšā augšamcēlušos Kungu kā atbildi uz mūsdienu cilvēka dziļākajiem jautājumiem un garīgām vēlmēm.

Uzplaukuma nosacījumus atrodam arī Apustuļu darbu tekstā: “Viņi visi vienprātīgi palika lūgšanā kopā ar sievietēm un Mariju, Jēzus Māti.” (Apd 1,14) Tātad vienprātība un lūgšana. Šodien mums ir vajadzīga vienprātība par to, ka kopējais labums ir augstāks par

manām personiskajām ambīcijām vai grupējuma interesēm. Otrkārt, palika lūgšanā. Tas nozīmē — lūdzās kopā vienprātīgi, kamēr atnāca Svētais Gars. Ir nepieciešama kopīga dažādu konfesiju kristiešu lūgšana, varbūt arī dažādu partiju politiķu kopīga lūgšana. Atmoda nāks, ja visi kopā vienprātīgi par to lūgsies. Tās nebūs, ja katrs rušināsies vienīgi savā dārziņā un teiks — es Dievu labāk pielūdzu vienatnē, uz Baznīcu es neeju. Dievs uzstāda noteikumu — ko divi vai trīs vienprātīgi lūgs, to Viņš dos. Mēs redzam pirmo kristiešu kopienā, kad visi vienprātīgi palika lūgšanā kopā, tad nāca Svētā Gara uguns un sākās garīga atmoda. Lai Dievs palīdz, ka mēs to Latvijā kopīgi īstenojam!

Par autoru

Zbignevs Stankevičs ir pašreizējais Romas Katoļu Baznīcas Rīgas arhibīskaps-metropolīts (ordinēts priesterā kārtā 1996. gada 16. jūnijā, konsekrets bīskapa kārtā 2010. gada 8. augustā un ievests amatā (*ingress*) 2010. gada 21. augustā). Ir Latvijas Zinātņu akadēmijas goda loceklis. Arhibīskaps ir publicējis vairākus zinātniskos darbus, uzstājies zinātniskajās konferencēs. Labprāt iedziļinās sabiedrības attīstības jautājumos un atklāti, bez kompromisiem pauž savu viedokli par to. Viņa interešu lokā savulaik bija arī austrumu kultūra: hinduisms, budisms. Pārzina sešas valodas — latviešu, poļu, krievu, lietuviešu, angļu un itāļu, izmanto literatūru un saprotas arī franču un vācu valodā.

About the Author

Zbignevs Stankevičs is the present Roman Catholic metropolitan archbishop of Riga (ordained as priest on 16 June 1996, consecrated as bishop on 8 August 2010, installed as metropolitan archbishop on 21 August 2010). Honorary member of the Latvian Academy of Sciences. Z. Stankevičs has published several scientific works, reported at scientific conferences. He willingly focuses on issues of society development and openly, uncompromisingly declares his opinion on these issues. The range of his interests includes Eastern culture — Hinduism, Buddhism. Z. Stankevičs masters six languages — Latvian, Polish, Russian, Lithuanian, English, and Italian, and can read and communicate also in French and German.

KEY TO LATVIA'S FLOURISHMENT

Zbignevs Stankevičs

Metropolitan@catholic.lv

Address at the ecumenical service at St. James Cathedral on 4 May 2019

Summary

Key words: *Key to Latvia's flourishing, democracy, development problems (challenges), unworldly assistance*

In his address the Roman Catholic metropolitan archbishop of Riga Zbigniew Stankiewicz acknowledges that the restoration of independence in the late 1990s, which resulted in freedom from outer repressions, gave hope to people that rapid development of Latvia was about to start. However, it turned out that outer freedom was not enough. During the 29 years, new political forces acquired power and strived to steer Latvia into the waters of rapid development, but it turned out that it was not so simple. Therefore, the previous enthusiasm in society was suppressed by routine daily concerns and frustration. Archbishop's answers to the questions — what is needed so that the longing in people's hearts for full-fledged life could be implemented and where could the key to Latvia's long-term development be found — include two aspects. First, efforts to cleanse individual and social life from rubbish, and second, the entrance of some unworldly assistance, a force, into these efforts, which would make them fruitful and light people's hearts with enthusiasm, and grant them force, fervour and endurance.